

Резюме

Мудрак И. В. Проблематика обжалования потерпевшим несоблюдение разумных сроков во время осуществления уголовного производства.

В статье исследованы проблемные вопросы, связанные с соблюдением разумных сроков во время осуществления уголовного производства и, в частности, защита прав потерпевшего на обжалование несоблюдения разумных сроков, права потерпевшего на возмещение (компенсацию) ущерба в силу необоснованной продолжительности производства.

Ключевые слова: потерпевший в уголовном производстве, разумные сроки, возобновление права потерпевшего на разумный срок производства.

Summary

Mudrak I. Problems appeal victims failure reasonable time during the criminal proceedings.

The article explored issues related to compliance with the reasonable time during the criminal proceedings and, in particular, the protection of the victim to appeal the failure to obtain a reasonable time, the right of the victim to compensation losses due to unreasonable length of proceedings.

Key words: the victim in a criminal proceeding, reasonable time, restoration of rights of the victim in reasonable time of proceedings.

УДК 343.137.9

О. І. НАЗРУК, Р. Я. КОВАЛЬОВА

Олена Ігорівна Назарук, кандидат юридичних наук, доцент Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Руслана Ярославівна Ковальова, студентка магістратури Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

**РЕЖИМ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ:
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ**

Розвиток сучасних технологій вимагає застосування інноваційних розробок і у сфері кримінального провадження. Так, під час досудового розслідування чи безпосередньо судового розгляду, у випадку неможливості особистої участі певних осіб у кримінальному процесі, може бути прийняте рішення про проведення окремих слідчих чи процесуальних дій у режимі відеоконференції. На сьогодні дистанційне провадження (режим відеоконференції) ефективно застосовується у практиці більшості європейських держав та США. Така можливість передбачена і у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві.

Режим відеоконференції активно застосовується як при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, так і при здійсненні процесуальних дій під час судового провадження. Проте відповідно до національного законодавства, під час досудового розслідування режим відеоконференції можливий лише при проведенні таких слідчих дій як допит та пред'явлення для впізнання. Впровадження режиму відеоконференції безумовно сприяє всебічному, повному та об'єктивному дослідженні обставин вчинення кримінального правопорушення, однак його застосування на практиці вимагає відповідного теоретичного дослідження.

Проблематику використання режиму відеоконференції у кримінальному процесі досліджували ряд вітчизняних та зарубіжних науковців, такі як: Д. Арабулі, Р. Абдуліна, П. Волосюк, Т. Гавриш, Н. Карпов, А. Кофанов, Н. Кушакова-Костицька, В. Маляренко, В. Мурадов, М. Пашковський, Т. Полякова, А. Сизоненко, М. Смирнов, Б. Стрілець, О. Толочко, О. Тульська, І. Черниченко, С. Ширіна, В. Шепітько, Л. Щербина, М. Якимчук та інші. Разом із тим, це питання породжує ряд дискусійних моментів, які потребують теоретичного вивчення, з метою обґрунтування можливих шляхів їх вирішення.

Мета статті полягає в дослідженні переваг та недоліків застосування режиму відеоконференції під час досудового розслідування та судового провадження, визначенні можливих шляхів вирішення проблемних питань.

Режим відеоконференції дає можливість провести слідчу (розшукову) чи процесуальну дію, якщо окремий учасник кримінального процесу не в змозі особисто бути присутнім при цьому. Правові основи вказаного питання визначені у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України), Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 року, Інструкції про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції під час судового засідання (кримінального провадження)» (далі – Інструкція),

затвердженій наказом Державної судової адміністрації України від 15 листопада 2012 р., роз'ясненні Міністерства юстиції України «Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження» від 22 липня 2013 р. тощо.

У теорії правової думки відеоконференцію визначено як інформаційну технологію, що забезпечує одночасно двосторонню передачу, обробку, перетворення і візуалізацію інтерактивної інформації на відстань в режимі реального часу з допомогою апаратно-програмних засобів обчислювальної техніки¹. Водночас, в Інструкції закріплено, що відеоконференція – це телекомунікаційна технологія інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників кримінального провадження з можливістю обміну аудіо-та відеоінформацією у реальному масштабі часу з урахуванням керуючих даних². Як бачимо, і законодавча, і наукова дефініції містять наступні характерні риси відеоконференції: 1) це технологія за участю телекомунікаційних мереж; 2) просторова віддаленість учасників кримінального процесу; 3) режим реального часу; 4) одночасність взаємодії учасників шляхом обміну інформацією.

Іноді поняття «відеоконференція» ототожнюють з поняттям «відеозв'язок», під яким розуміють зв'язок, здійснюваний за допомогою передачі/прийому зображення і звуку. Проте це обґрунтовано заперечується окремими науковцями і головним аргументом є кількісний показник учасників. Відеозв'язок з технічного боку полягає головним чином у спілкуванні двох осіб та наявності двох відеоточок. Тоді як у конференції бере участь більше двох осіб (судді, сторони обвинувачення та захисту, секретар судового засідання, перекладач тощо), та й відеоточок може бути більше двох³.

Дистанційне досудове розслідування передбачено лише щодо таких слідчих (розшукових) дій як допит, пред'явлення для впізнання осіб, впізнання речей. Щодо дистанційного судового провадження, то воно може здійснюватися в судах першої, апеляційної, касаційної інстанцій, обмежуючись при цьому виключно можливістю допиту. У той же час ст.ст. 232, 336 КПК України визначають наступні підстави використання режиму відеоконференції у кримінальному провадженні: 1) неможливість безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні (учасника провадження у кримінальному провадженні) за станом здоров'я або з інших поважних причин; 2) необхідності забезпечення безпеки осіб; 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого; 4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування (судового провадження); 5) наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею (у разі дистанційного досудового розслідування) або судом (у разі дистанційного судового провадження) достатніми⁴.

На нашу думку, такий вузький перелік слідчих та судових дій, що можуть бути проведені у режимі відеоконференції, є не виправданим та потребує законодавчого розширення. Адже правова заборона дистанційного проведення інших слідчих та судових дій немає об'єктивного обґрунтування. Цікаво, що КПК України від 28 грудня 1960 р. передбачав можливість використання відеоконференції під час допиту свідка, експерта, підозрюваного, обвинуваченого і підсудного, очної ставки, відтворення обстановки і обставин події, а також пред'явлення для впізнання без будь-яких обмежень за видом об'єкта впізнання⁵. Враховуючи постійний розвиток науково-технічного прогресу, вважаємо за доцільне закріпити невичерпний перелік слідчих (розшукових) та судових дій, що можуть бути проведені дистанційно.

Спільним і для досудового розслідування, і для судового провадження є правило, щодо можливості використання режиму відеоконференції залежно від відповідного волевиявлення учасників кримінального провадження, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду. Якщо ж особа заперечує проти проведення дистанційного розслідування чи судового розгляду, то воно можливе тільки у разі прийняття вмотивованого, обґрунтованого рішення слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду. У той же час це правило не діє щодо заперечення підозрюваного (обвинуваченого), яке унеможливорює застосування режиму відеоконференції.

На жаль, у вітчизняному законодавстві немає чіткого врегулювання питання місцеперебування захисника у випадку застосування режиму відеоконференції. Звичайно, що визначати місцеперебування адвоката повинен його підзахисний. У цьому разі можливі три варіанти: 1) коли адвокат перебуває в залі судового засідання; 2) коли він знаходиться разом із своїм підзахисним за межами судової зали; 3) якщо у справі є два чи більше захисники, то один з них може знаходитися поряд з підзахисним, а другий – у судовому засіданні. Більш поширеним на практиці є перший варіант, що полегшує подання доказів, документів, клопотань, проте при цьому виникають труднощі у спілкуванні адвоката з підзахисним, надання порад з певних питань тощо. Другий варіант може обмежувати право обвинуваченого на конфіденційну розмову зі своїм захисником у разі здійснення запису їх спілкування технічними засобами. Збереження конфіденційності розмови можливе було б шляхом призупинення секретарем судового засідання фіксування відеоконференції на період такої розмови, тому доцільно дане положення закріпити у законодавстві. Найбільш результативним для підзахисного є третій варіант, проте тут слід враховувати фінансові можливості та витрати особи на декількох адвокатів.

Більше того, важливим є визначення місця перебування таких учасників кримінального провадження як педагог, психолог, лікар, законний представник, а тому потребує закріплення у відповідних правових нормах. Відсутність останніх ускладнює проведення дистанційного досудового розслідування, судового провадження. Зважаючи на функції педагога, психолога, лікаря, законного представника, доцільно, щоб ці особи перебували поруч із неповнолітніми, недієздатними чи обмежено дієздатними особами, які беруть участь у проведенні процесуальних дій під час кримінального провадження. При вирішенні цього питання варто вра-

ховувати особливості проведення процесуальних дій за участю малолітніх, неповнолітніх, недієздатних чи обмежено дієздатних осіб, що передбачені статтями 44, 59, 226, 227, 354, 491 КПК України⁶.

Дискусійним є питання, в якій спосіб особа, що допитується дистанційно, повинна підписати протокол, дати письмову розписку про роз'яснення їй прав, обов'язків та відповідальності за відмову давати покази і за надання завідомо неправдивих показань. Як справедливо зазначають науковці, вирішенням може стати застосування електронного протоколу допиту та електронної форми розписки, які каналами зв'язку направлятимуться безпосередньо слідчому чи в зал судового засідання. Електронний цифровий підпис, представлений на електронному бланку протоколу, засвідчується посадовими особами, уповноваженими встановлювати особу, яка бере участь у проведенні процесуальних дій у режимі відеоконференції⁷.

Докази, отримані у зв'язку з застосуванням режиму відеоконференції, можуть бути прийняті судом лише за умови дотримання належного порядку проведення слідчих (розшукових) і судових дій дистанційно. Спостереження за проведенням процесуальної дії, психічним, фізичним станом особи дає змогу суду переконатися у законності та можливості використання як доказів результатів, отриманих за допомогою відео конференції. До того ж, організувати відеоконференцію потрібно таким чином, щоб було видно не лише осіб, які беруть у ній участь, але і приміщення, де вони перебувають. У протилежному випадку такі докази можуть заперечуватися учасником кримінального провадження.

Застосування дистанційного провадження неоднозначно сприймається в теорії кримінального процесу. Ми підтримуємо думку В. В. Білоуса, який вважає, що використання технологій відеоконференції зв'язку в кримінальному процесі дозволяє підвищити ефективність використання часу, фінансових і людських ресурсів, збільшити кількість розглянутих проваджень за певний проміжок часу, скоротити строки розгляду тощо⁸.

Водночас, аналізуючи проведення допиту в режимі відеоконференції, М. В. Палатова зазначає, що психологізований характер допиту пов'язаний з особистісними особливостями допитуваного та особи, яка їх допитує, психічним впливом, який вони справляють один на одного. Елементами інформаційної системи, у ролі якої виступає допитуваний, джерелами невербальної інформації, яка надходить від нього, є зовнішність, одяг, інші супутні речі, предмети матеріального мікросередовища за місцем проживання, роботи, дозвілля; паралінгвістична поведінка (переміщення в просторі, міміка); вчинки в формальних і неформальних умовах тощо. Інформація яка сприймається слідчим чи суддею, що надходить від допитуваного, дозволяє діагностувати істинність показань. Крім того, невербальна складова спілкування, але вже з боку слідчого і судді, також надає можливості інтонацією, жестами керувати ситуацією, оскільки, наприклад, при постановці питань підвищеним тоном допитувана особа більш психологічно гостро розуміє важливість саме цієї частини інформації, більш відповідально ставиться до власних висловлювань. Таким чином, під час використання відеоконференції зв'язку відбувається дефіцит переданої інформації, який пояснюється превалюванням тільки її вербальної складової⁹.

Ми погоджуємося, що природне, «живе» спілкування насправді характеризується більшою емоційністю та інформативністю, проте економія часу, сил, матеріальних ресурсів під час використання режиму відеоконференції дозволяє забезпечити оперативність кримінального провадження. Не варто забувати, що дистанційне досудове розслідування, судові провадження є не загальним правилом, а швидше винятком, обґрунтованою неможливістю безпосередньої особистої участі особи у кримінальному процесі. І хоча режим відеоконференції знижує рівень комунікативного контакту з відповідною особою, але не варто вважати це перешкодою для ефективного комунікативного спілкування між учасниками кримінального провадження, судом та ін.

Досліджуючи питання використання режиму відеоконференції у кримінальному процесі, можна окреслити наступні його переваги. По-перше, вчинення слідчих (розшукових) та судових дій у режимі відеоконференції є більш економічним порівняно з іншими відповідними заходами як щодо часу, так і щодо фінансових витрат, зокрема на доставку в судові засідання осіб, що тримаються під вартою. По-друге, це дає можливість відмежувати особу, до якої застосовується відеоконференція, від небезпечного для неї учасника кримінального процесу або ж взагалі залишити таку особу невідомою.

Спроба узагальнення недоліків використання режиму відеоконференції у кримінальному провадженні була зроблена у пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо скасування відеоконференцій» від 15 лютого 2013 року. Серед них: по-перше, недостатній для нормального спілкування рівень технічного зв'язку між судом та установою виконання покарань (попереднього ув'язнення), у тому числі періодичне зникнення звуку і зображення під час відеоконференції, перешкоджання шумів та відлуння для повного розуміння висловлених учасниками процесу фраз; по-друге – неможливість подання на розгляд суду письмових клопотань, доказів та інших процесуальних документів, які є на руках у учасника процесу, що перебуває в установі виконання покарань; по-третє – неможливість для учасника процесу, що перебуває в установі виконання покарань, конфіденційно порадитись зі своїм захисником (якщо він один), який перебуває у залі суду територіально в іншому місці. Якщо ж адвокат перебуватиме разом із своїм підзахисним, він не може передати суду клопотання, докази, документи, підготовлені до засідання, але які за законодавством подаються під час судового засідання¹⁰.

На нашу думку, викладені зауваження є слушними, адже режим відеоконференції дійсно має певні недоліки, які потребують вирішення, проте слід враховувати і переваги можливості здійснення кримінального провадження дистанційно. Відтак вважаємо необґрунтованою ідею скасування відеоконференції і підтримуємо думку Головного науково-експертного управління щодо недоцільності повної відмови від використання цього режиму.

У Висновку Головного управління на проект даного Закону звертається увага не лише на переваги дистанційного досудового розслідування та судового провадження, а й на світовий досвід застосування відеоконференцій в судовому процесі (США, Канада, Австралія, Велика Британія та ін.). Необхідність застосування режиму відеоконференцій правоохоронними органами та судами передбачена низкою міжнародно-правових документів. До того ж, наявні недоліки можна вирішити підвищенням якості обладнання, коригуванням відповідних законодавчих положень тощо¹¹.

Отже, застосування режиму відеоконференції спрямоване на забезпечення участі учасника кримінального процесу у разі неможливості його особистої присутності під час окремих слідчих (розшукових) чи судових дій. Підвищення якості правосуддя, забезпечення його доступності та реалізації права на судовий захист, скорочення строків розгляду справ, економія фінансів – ці та інші позитивні аспекти характерні для дистанційного досудового розслідування та судового провадження. Наявні недоліки застосування дистанційного провадження можуть бути усунені, зокрема, шляхом вдосконалення технічного обладнання, законодавчого вирішення питання місцеперебування захисника у разі застосування системи відеоконференції, створення за допомогою технічних засобів умов для конфіденційного спілкування учасників, застосування електронного протоколу допиту, цифрового підпису, електронної форми розписки тощо.

¹ Михальчук Т. В. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції / Т. В. Михальчук // Криміналістика і судебна експертиза. – 2013. – Вип. 58 (1). – С. 138–144. – С. 139.

² Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами відеозапису ходу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції під час судового засідання (кримінального провадження): Наказ Державної судової адміністрації від 15 листопада 2012 р. № 155 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/N1552012>

³ Архипова Е. А. Применение видеоконференцсвязи в уголовном судопроизводстве России и зарубежных стран (сравнительно-правовое исследование): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Архипова Екатерина Александровна. – М., 2013. – 198 с. – С. 33.

⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. №4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 28.12.1960 р. №1001-05 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>

⁶ Кучинська О. П. Окремі праксеологічні аспекти застосування режиму відеоконференції у кримінальному провадженні в Україні / О. П. Кучинська, І. В. Черниченко // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2014. – № 5. – С. 41–49. – С. 46.

⁷ Там само. – С. 44

⁸ Білоус В. В. Дистанційне кримінальне провадження: недоліки законодавчої регламентації і шляхи їх усунення / В. В. Білоус // Законодавство України: історія розвитку, соціальна обумовленість, якість, застосування та вдосконалення: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5–6 груд. 2014 р. – Запоріжжя, 2014. – С. 185–188. – С. 103.

⁹ Палатова М. В. Критерії інформативності при дистанційному допиті задля забезпечення процесуальної рівності сторін і змагальності процесу / М. В. Палатова // Європейські стандарти кримінального судочинства: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Донецьк, 27 вересня 2013 року). Ред. кол.: О. О. Волобуєва, В. П. Горбачов, Д. С. Паламар. – Донецьк: ДЮІ МВС України, 2014. – С. 204–205.

¹⁰ Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо скасування відеоконференцій: Пояснювальна записка до проекту Закону України від 15.02.2013 р. № 2305 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45773

¹¹ Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо скасування відеоконференцій: Висновок Головного науково-експертного управління на проект Закону України від 19.08.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45773

Резюме

Назарук О. І., Ковальова Р. Я. Режим відеоконференції у кримінальному процесі: переваги та недоліки.

Стаття присвячена висвітленню окремих аспектів та виокремленню позитивних та негативних моментів під час використання режиму відеоконференції при проведенні слідчих (розшукових) дій на досудовому розслідуванні та судових дій у судовому провадженні. Обґрунтовано важливе значення можливості дистанційного судового провадження в режимі відеоконференції. Проаналізовано основні недоліки та переваги застосування цієї технології у кримінальному провадженні.

Ключові слова: режим відеоконференції, дистанційне досудове розслідування, дистанційне судове провадження, допит, пред'явлення для впізнання, слідчі (розшукові) дії, особа, щодо якої застосовується відеоконференція.

Резюме

Назарук Е. И., Ковалева Р. Я. Режим видеоконференции в уголовном процессе: преимущества и недостатки.

В статье рассматривается актуальная проблема уголовного процесса о преимуществах и недостатках использования видеоконференции при проведении дистанционного судебного производства. Исследование посвящено выяснению отдельных аспектов и выделению положительных и отрицательных моментов использования режима видеоконференции при проведении следственных (розыскных) действий на предварительном расследовании и судебных действий в судебном производстве. Обоснованно важное значение возможности дистанционного судебного производства в режиме видеоконференции. Проанализированы основные недостатки и преимущества применения этой технологии в уголовном судопроизводстве.

Ключевые слова: режим видеоконференции, дистанционное досудебное расследование, дистанционное судебное производство, допрос, предъявление для опознания, следователи (розыскные) действия, лицо, в отношении которого применяется видеоконференция.

Summary

Nazaruk E., Kovalova R. Videoconference in criminal proceedings: advantages and disadvantages.

The article is dedicated to clarifying the topical issue of the criminal process as the advantages and disadvantages of videoconferencing during the conducting a remote judicial proceeding.

Research is devoted to elucidating certain aspects and highlighting the positive and negative aspects by the using videoconference during the investigative (search) actions of remote prejudicial inquiry and judicial action in the legal proceedings.

Essential opportunities of remote proceedings by the using videoconference is proved. The main advantages and disadvantages of this technology in criminal proceedings is analyzed.

Key words: videoconference, remote prejudicial inquiry, remote judicial proceeding, examination, submission for identification, investigative (search) actions, the person against whom applied videoconference.

УДК 343.241+343.8

Т. Б. НИКОЛАЄНКО

Тетяна Богданівна Ніколаєнко, кандидат юридичних наук, доцент, докторант Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ПОКАРАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ІЗОЛЯЦІЄЮ ОСОБИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ

Дослідження правової проблеми нормативно-правового регулювання покарань стосовно військовослужбовців, пов'язаних з їх ізоляцією, можливе у комплексі теоретичних та практичних знань особливостей їх призначення та відбування в розрізі сучасних реформувань кримінально-виконавчої системи, системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів. Нині питання стосовно виконання покарань щодо військовослужбовців відзначаються певною відсутністю цілісності підходу, починаючи від єдності системи виконання покарань та її органів до нормативно-правового їх врегулювання. Відповідно, існує об'єктивна потреба у реформуванні як кримінальних покарань, що застосовуються до військовослужбовців, так і системи їх виконання на ґрунті досягнень національного законодавства, існуючих європейських цінностей, положень міжнародних договорів.

Приступаючи до концептуального дослідження нормативно-правового регулювання покарань стосовно військовослужбовців, необхідно насамперед звернутися до розуміння суті поняття «покарання, пов'язане з ізоляцією особи військовослужбовця» та його особливих ознак.

Етимологія слова «поняття» визначає її як одну з форм мислення, результату узагальнення суттєвих ознак об'єкта дійсності; розуміння кимось чого-небудь, що склалося на основі якихось відомостей¹. Визначення поняття «покарання, пов'язане з ізоляцією особи» повинно відповідати узагальненням суттєвих, істотних ознак, що дає його розуміння.

Поняття, ознаки покарання як такого неодноразово піддавались осмисленню його суті та змісту в роботах багатьох філософів, психологів, педагогів, юристів. Поява інтересу до нього щоразу формулювала авторське розуміння поняття «покарання» та виокремлення суттєвих його ознак. Зокрема, серед вчених у науці кримінального права цим аспектам чимало уваги було приділено М. І. Бажановим, В. О. Глушковим, В. К. Грищуком, М. Й. Коржанським, А. Х. Степанюком, Т. А. Денисовою, Ю. В. Шинкар'євим, І. С. Яковець та ін. Щоразу кожен із них визначав власну позицію розуміння «покарання» та його суті. Так, М. І. Бажанов вказував, що покарання – це особливий примусовий захід, поєднаний з карою і застосований відповідно до кримінального закону за вчинення злочину²; захід державного примусу, що застосовується судом у вирокі до особи, котра вчинила злочин, і є за своєю суттю карою, яка виражає від імені держави негативну оцінку як злочину, так і особи, яка його вчинила³. М. Й. Коржанський зазначав як застосовану судом міру державного спонукання, яка вказує, що вона заподіє злочинцеві певні втрати, висловлюючи йому від імені держави заперечливу, докірливу, юридичну та моральну оцінку його поведінці⁴. На думку Ю. Л. Шевцова, це цілеспрямованість карального позбавлення чи обмеження засудженого прав і свобод відповідно до тяжкості вчиненого злочину примусовості такого заходу. Т. А. Денисова вбачає в карі, що застосовується від імені держави за вирокі до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає у передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого⁵. В. К. Грищук визначав як форму реалізації кримінальної відповідальності, що як історично мінливий, найбільш суттєвий крайній засіб державного примусу, має особистісний характер, зі своїм змістом – карою – позбавленні або (і) обмеженні прав і свобод особи та породжує особливий статус для неї – судимість⁶. Таким чином, як ми бачимо, поняття «покарання» ніколи не втрачає своєї актуальності. Різноманітність думок підкреслює, що його розуміння постійно перебуває в колі наукових дискусій, визначаючи незавершеність процесу його одностайності та визначеності узагальнюючих ознак.